

تکریم سادات و کارکرد آن در بیداری اسلامی

سیدسعید حسینی رامشه (نویسنده مسئول)^۱

حمیدرضا سروریان^۲

چکیده

مسلمانان به اهل بیت (ع) مودت دارند که این پشتوانه قرآنی، روایی و عقلی دارد و سادات نیز مورد اکرامند. درباره سادات از وجوه مختلفی پژوهش‌هایی شده است اما به طور مستقل چرایی تکریم ایشان و از طرفی نقش این تکریم در تحولات اجتماعی-سیاسی بررسی نشده است. (مساله) این پژوهش کاربردی، با روش توصیفی-تحلیلی با استفاده از منبع کتابخانه به سوالات مطرح شده پاسخ می‌گوید. (روش) آیه مودت، روایات مربوطه، بزرگداشت سوره کوثر و ادای دین به پیامبر (ص) و حکم عقل در مجموع منظومه حجیت تکریم سادات را تکمیل کرده‌اند. این تکریم در راستای مودت به اهل بیت (ع) است و امید به رضای الهی در آن است. این تکریم در طول تاریخ بستر ساز بسیاری از تحولات اسلام خواهانه مانند بیداری اسلامی بدست رهبران سید در جوامع اسلامی بوده است که می‌تواند استمرار داشته باشد. (یافته‌ها) اگر نخبگان سادات برای نقش آفرینی در بیداری اسلامی اراده کنند قطعاً مردم به دو دلیل حق طلبی و ارادت قلبی به سادات به دعوت ایشان لبیک خواهند گفت. (نتیجه) کلیدواژه‌ها: اهل بیت (ع)، مودت، تکریم سادات، بیداری اسلامی.

۱. دانشجوی دکتری معارف اسلامی قرآن و متون اسلامی گروه قرآن و متون اسلامی، دانشگاه معارف اسلامی، قم، ایران. <https://orcid.org/0000-0002-2709-0136> ID s_saeid_hosseini_r@yahoo.com

۲. دانشیار گروه معارف اسلامی، دانشگاه حضرت معصومه (س)، قم، ایران.

مقدمه

مودت و محبت اهل بیت (ع) در میان همه پیروان مذاهب اسلامی معروف و مشهور است که این از پشتوانه قرآنی و روایی برخوردار است. اما در جهان اسلام اغلب، سادات یعنی نسل غیر معصوم پیامبر (ص) نیز مورد تکریم قرار می‌گیرند. اگر چه این تکریم نیز به تبع تکریم اهل بیت (ع) است لکن سوالاتی را به ذهن متبادر می‌کند که از این دسته است: ۱. علت واقعی این تکریم چه می‌تواند باشد؛ تکریم سادات حجیت شرعی دارد یا عملی است که مسلمانان در طول تاریخ در راستای محبت و تکریم خاندان پیامبر (ص) به امید رضا و قرب الهی انجام می‌دهند؟ ۲. با توجه به تحولات اجتماعی-سیاسی در سراسر جهان اسلام نقش تاریخی و جایگاه سادات در میان مسلمانان چه بوده است؟ ۳. امروزه که در جهان اسلام بارقه امید به بیداری اسلامی در دل علاقه مندان و مسلمانان روشن شده است نقش تکریم سادات در بیداری اسلامی با توجه به جایگاه اجتماعی-سیاسی ایشان در بستر تاریخ از آغاز تاکنون چه می‌تواند باشد؟

برخی معتقدند از لحاظ تاریخی و سیر تحولات اجتماعی-سیاسی، تکریم سادات کارکردهایی داشته است. این پژوهش ابتدا با سیر منطقی علت تکریم سادات را بررسی کرده و یافته‌های آن را چارچوبی برای پژوهش در نقش و کارکرد این تکریم در جوامع اسلامی در بستر تاریخ، قرار داده و بررسی می‌کند. زیرا با توجه به شرایط کنونی جهان اسلام بهره‌وری از همه ظرفیتها در بیداری اسلامی به نحو احسن و اکمل لازم است. تاکنون ظرفیت اجتماعی-سیاسی سادات در جهان اسلام بررسی نشده است که ضروری است در پژوهشی به آن پرداخته شود. تعریف بیداری اسلامی و مراحل و عوامل آن در این پژوهش از بیانات مقام معظم رهبری اقتباس شده است. همچنین این پژوهش بنای بر انکار نقش غیر سادات اعم از علما، اندیشمندان و سیاستمداران در تحولات و نیز بیداری اسلامی را ندارد. بلکه با توجه به تکریم خاص سادات از جانب مسلمانان در صدد کشف نقش و کارکرد تکریم ایشان در بیداری اسلامی است.

پیشینه

از حیث پیشینه مقالات، کتب و پایان نامه‌های نوشته در راستای موضوع این پژوهش مورد بررسی قرار گرفتند که برخی از پژوهش‌های گذشته در زمره مقالات بدین شرح است: مقاله‌ای از قربانعلی کنارودی و سهیلا نعیمی با عنوان: «علل تداوم حکومت سادات آل‌کیا در گیلان»؛

مقاله از حسن الهیاری با عنوان: «تحلیل تاریخی حذف حکومت سادات کیایی توسط صفویان (با تاکید بر مبانی نظری)»؛ مقاله‌ای از سیاوش یاری و همکاران با عنوان: «رابطه سادات و حاکمیت؛ مبانی و معیارهای نفوذ سیاسی و اقتدار سادات در حکومت ایلخانان مغول»، مقاله‌ای از سید هاشم آغاجری و حسن الهیاری با عنوان: «جایگاه سادات در منصب کلانتری در دوره صفویه»؛ مقاله‌ای از محمد عباسی و جمشید نوروزی با عنوان: «نقش سادات مهاجر حضرمی در امور سیاسی، دینی، علمی و فرهنگی کوچگاه‌ها؛ مطالعه موردی: شبه قاره هند و جنوب شرق آسیا (قرون ۱۴۱۰ ق)»؛ مقاله‌ای از علی بحرانی پور و فاطمه حاجی آبادی با عنوان: «واکاوی جایگاه و نقش سادات در تحولات سیاسی - اجتماعی شبه قاره هند (۳۸۰-۹۳۲ هـ. ق)» و ... همچنین از حیث کتابشناسی در راستای پیشینه این پژوهش باید اشاره کرد به کتابی از رضا جعفری نوقاب با عنوان: سادات حسینی در عصر مروانیان؛ کتابی از ابوالفضل حسن آبادی با عنوان: سادات رضوی در مشهد از آغاز تا پایان قاجاریه؛ کتابی از سید مرتضی میر تبار با عنوان: سادات در ایران: تأثیر مهاجرات سادات بر گسترش تشیع در ایران؛ کتابی از طالب مروج بلخابی با عنوان: ورود سادات در افغانستان؛ کتابی دیگر از طالب مروج بلخابی با عنوان: در پنهان: شمه‌ای از فضائل سادات «روابط متقابل سادات و مردم» کتابی از اشرف علی کربلایی با عنوان: حکومت شیعی سادات نیشابور در شمال هند کتابی از سید عبدالرحمن حسینی نقشبندی با عنوان: سادات نقشبندی و جنبش‌های ملی کرد در گذر تاریخ و ... و نیز در زمره پایان نامه‌های همسو با موضوع این پژوهش باید از پایان نامه‌ای با عنوان: نقش سادات در ایران عهد بوییان، استاد راهنما: مریم معزی، استاد مشاور: هادی وکیلی، دانشجو: مجتبی حسینی کفشدار؛ پایان نامه‌ای با عنوان: بررسی نقش و جایگاه سادات در ساختار سیاسی - اداری تیموریان، استاد راهنما: حسن صادقی سمرجانی، استاد مشاور: غلام محمد محمدی خرم آبادی، دانشجو: حسین مقام پور و ... نام برد. اما وجه تمایز این پژوهش علاوه بر نگاه به مقوله تکریم سادات نقش ایشان در جهان اسلام و مقدار تأثیر ایشان در نهضت بیداری اسلامی است که این از نوآوری‌های این پژوهش است و هیچکدام از مقالات، کتب و پایان نامه‌های نام برده از این دریچه به جایگاه سادات نزد مردم و کارکرد آن نپرداخته‌اند.

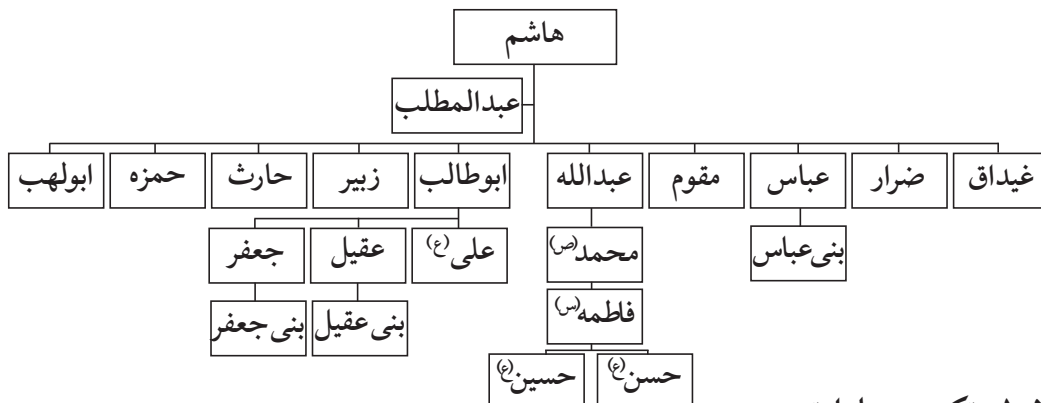
روش تحقیق

در این پژوهش که نوع آن کاربردی است، با روش توصیفی-تحلیلی و با استفاده از منابع معتبر کتابخانه‌ای تلاش شده است که در سیری منطقی مسائل پژوهش مُتقن پاسخ داده شده و نتیجه‌گیری حاصل شود.

۱. مفهوم شناسی

۱-۱. سادات

سید واژه‌ای عربی در اصل سیود (پیش از اعلال) بوده و جمع آن سادات است. به معنای آقا، سرور، رب، مالک، شریف و فاضل است. (ابن منظور، ۱۴۱۴ ق، ج ۳: ۲۲۹) نسل هر انسانی فرزندان وی در دوران مختلف را گویند که اصطلاحاً به کسانی که نسبشان به هاشم بن عبد مناف جدّ پیامبر (ص) می‌رسد سید گفته می‌شود (طباطبایی یزدی، ۱۴۲۰ ق، ج ۴: ۳۰۶) اما امروزه در عرف به فرزندان غیر معصوم پیامبر (ص) از نسل فاطمه زهرا (س) و حضرت علی (ع) به فرزندان ذکور «سید» و به فرزندان آنات «سیده» یا «پسوند سادات» گفته می‌شود. تاریخ دقیق استفاده از واژه سید برای نوادگان پیامبر (ص) مشخص نیست اما به نظر می‌رسد در قرن چهارم رایج بوده است. (قمی، ۱۳۸۵: ۶۸۷ و ۷۵۹؛ ابن حوقل، ۱۹۳۸، ج ۱: ۲۴۰) البته واژگان دیگری همچون؛ شریف، نقیب (مذکر) شریفه، نقیبه، بی بی، بیگم (مؤنث) (روضاتی، ۱۳۳۵: ۳۴-۳۷)، علوی برای مذکر و علویه برای مؤنث (کحالة، ۱۴۱۴ ق، ج ۵: ۳۴۴)، میر و شاه نیز برای سادات بکار رفته است. همچنین کیا، امیر، میرزا و بیگ نیز گفته شده است. (حسینی اشکوری، ۱۴۱۹ ق: ۵۳-۵۷) در اندونزی سادات از احترام بسیار ویژه‌ای برخوردارند به ایشان حبیب می‌گویند. (www.ganaislamika.com/melacak-asal-usul-habib)، آیت الله العظمی سید حسین طباطبائی بروجردی (۱۳۴۰) نسل سی و دوم امام حسن (ع) است. (دوانی، ۱۳۷۹، ج ۱۲: ۶۹-۹۵) لذا به نظر می‌رسد سادات کنونی حدوداً نسل سی و پنجم پیامبر (ص) می‌باشند. نمودار بنی هاشم به نقل از (خرگوشی، ۱۳۶۱: ۱۹۱) به شرح زیر است:

۲-۱. تکریم سادات

احترام، اکرام، مدح، گرمی داشتن و احسان به سادات آگاهانه یا ناخودآگاه به صورت پایدار در قرون متمادی از سوی مذاهب و جوامع مختلف اسلامی تکریم سادات می باشد.

۲. دلایل تکریم سادات

در اغلب جوامع اسلامی سادات مورد تکریمند علت این اکرام چیست؟ پاسخ این سؤال از دو حیث قابل بررسی است: ۱. تشریح قانون تکریم سادات از جانب پروردگار؛ ۲. سیره مسلمانان به امید کسب قرب و رضای الهی. اگر بخواهیم از حیث اول بررسی کنیم عمدتاً به یک آیه و یک سوره در قرآن استناد می شود و چندین روایت در توصیه به احترام و تکریم به سادات، که به ترتیب بررسی خواهد شد:

- آیه مودت

«قُلْ لَا أَسْأَلُكُمْ عَلَيْهِ أَجْرًا إِلَّا الْمَوَدَّةَ فِي الْقُرْبَىٰ»؛ (شوری، آیه ۲۳) بگو من هیچ پاداشی از شما بر رسالتم درخواست نمی کنم جز دوست داشتن نزدیکانم. واژه «مودت» اسم مصدر (فیومی، ۱۴۱۴ ق، ج ۲: ۶۵۳) و از ریشه «وَدَدَ (وَدَّ)» می باشد. و معنای آن همان معنای محبت و دوست داشتن چیزی یا کسی است و مشتقات آن معنای آرزو داشتن و تمایل زیاد برای بدست آوردن چیزی نیز می دهد زیرا این آرزو و تمایل متضمن محبت زیاد است. (راغب اصفهانی، ۱۴۱۲ ق: ۸۶۰؛ ابن فارس، ۱۳۹۹ ق، ج ۶: ۷۵)، مثلاً در آیه: «وَجَعَلَ بَيْنَكُمْ مَوَدَّةً وَرَحْمَةً؛ [خداوند] در بین شما دوستی و رحمت قرار داد» (روم، آیه ۲۱). و نیز: «سَيَجْعَلُ لَهُمُ الرَّحْمَنُ وُدًّا؛ بزودی (خدای) گسترده مهر، برای آنان محبتی (در دلها) قرار می دهد» (مریم، آیه ۹۶). اگر بعد از آن واژه «لو» بیاید معنای آرزو داشتن می دهد: «وَدَّ الَّذِينَ كَفَرُوا لَوْ تَغْفُلُونَ عَنْ أَسْلِحَتِكُمْ وَأَمْتِعَتِكُمْ؛

کافران آرزو دارند که شما از اسلحه‌ها و متاع‌های خویش غافل شوید» (نساء، آیه ۱۰۲). مودّت الهی رعایت حال بندگان از جانب خدا نیز گفته شده است. (راغب: همان) غالباً گفته شد مودّت و محبت را مطابق هم هستند، در حالی که اندک تفاوتی دارند و آن اینست که مودّت آثار و تبعات ظاهری و عملی همچون تسلیم بودن و تأثیر پذیری دارد بر خلاف محبت که قلبی است. (طباطبایی، ۱۳۷۵، ج ۱۶: ۱۶۶) یکی از اسماء الهی نیز ودود بودن است [که ناشی از فیض رسانی به بندگان از طریق نعمت‌ها می‌باشد]. «إِنَّ رَبِّي رَحِيمٌ وَدُودٌ» (هود، آیه ۹۰). (راغب: همان). معرفت نیز از لوازم مودّت است.

مراد از قربی در آیه مودت

مصدر از ریشه «قُرب» است، در لغت: به معنای نزدیک کردن که نقیض «بُعد» (دوری) است. (ابن منظور، همان، ج ۱: ۶۶۲)، بنا بر نظر راغب چند وجه دارد که همگی در قرآن استعمال شده است: ۱. قرب مکانی (توبه، آیه ۲۸)؛ ۲. قرب زمانی (انبیاء، آیه ۱)؛ ۳. قرب مقام و منزلت (نساء، آیه ۱۷۲، آل عمران، آیه ۴۵ و واقعه، آیه ۱۰-۱۱)؛ ۴. قرب در رعایت (فرو دستان) (بقره، آیه ۱۸۶، اعراف، آیه ۵۶)؛ ۵. قرب اقتداری (واقعه، آیه ۸۵، ق، آیه ۱۶)؛ ۶. قرب نسبی (نساء، آیه ۸). (راغب، همان: ۶۶۳-۶۶۵) قُربای هر شخصی را، رحم و نزدیکان وی گویند. (فیومی، همان، ج ۲: ۴۹۵). و گفته شده است که چون «فی» ظرف است پس قربی ظرف مودّت است. (زمخشری، همان، ج ۴: ۲۱۹) در واقع آیه شریفه می‌گوید: «از شما هیچ پاداشی بر این (رسالت) نمی‌طلبم جز مودّتی که در نزدیکانم جای گیرد».

مقصود از خاندان پیامبر (ص)، کسانی اند که از چنان مقام و منزلت معنوی والایی برخوردارند که مودّتشان با رسالت رسول خدا برابری می‌کند و می‌تواند به عنوان پاداش رسالت به شمار آید و زمینه ساز دستیابی به طریق راستین حقیقت باشد. چنین افرادی از ویژگی افضلیت و عصمت برخوردارند و در نتیجه دارای مقام امامت و رهبری امت اسلامی پس از رسول گرامی می‌باشند. (حلی، ۱۹۸۲ م: ۱۷۵ و ۱۳۷۹: ۱۲۲) لذا غیر از امامان دوازده گانه اهل بیت (ع) کسی از ویژگی افضلیت و عصمت مطلقه و در نتیجه مقام امامت برخوردار نیست. (رک: ربانی گلپایگانی، ۱۳۹۶: ۶-۲۵).

- سوره کوثر

«عرب کسی را که پسر نداشت «ابتر» (یعنی بلا عقب) می‌نامید، و لذا برخی از معاندان «قریش» این نام را بعد از فوت پسر پیامبر (ص) برای حضرت انتخاب کرده بود (سوره فوق نازل شد و پیغمبر اکرم (ص) را به نعمت‌های بسیار و کوثر بشارت داد، و دشمنان او را ابتر خواندند). توضیح این‌که: پیامبر (ص) دو فرزند پسر از بانوی اسلام «خدیجه» داشت: هر دو از دنیا رفتند، این موضوع زبان بدخواهان «قریش» را گشود، و کلمه «ابتر» (یعنی بلا عقب) را برای حضرتش انتخاب کردند. آن‌ها طبق سنت خود، برای فرزند پسر اهمیت فوق العاده‌ای قائل بودند، او را تداوم بخش برنامه‌های پدر می‌شمردند، بعد از این ماجرا، آن‌ها فکر می‌کردند با رحلت پیامبر (ص) برنامه‌های او به خاطر نداشتن فرزند ذکور، تعطیل خواهد شد و خوشحال بودند. سوره فوق نازل شد و پیامبر (ص) را به نعمت‌های بسیار و کوثر بشارت داد. قرآن مجید نازل شد و به طرز اعجاز آمیزی در این سوره، به آنها پاسخ گفت، و خبر داد: دشمنان او ابتر خواهند بود، و برنامه اسلام و قرآن هرگز قطع نخواهد شد، بشارتی که در این سوره داده شده از یکسو، ضربه‌ای بود بر امیدهای دشمنان اسلام، و از سوی دیگر، تسلی خاطر بود به رسول الله (ص) که بعد از شنیدن این لقب زشت و توطئه دشمنان، قلب پاکش غمگین و مکدر شده بود». (مکارم شیرازی، ۱۳۸۵، ج ۲۷: ۳۹۵) لذا مسلمانان در طول تاریخ علاوه بر تکریم و تعظیم اهل بیت (ع) خاصه دختر پیامبر (ص) فاطمه زهرا (س) معتقدند که عقل و وجدان حکم می‌کند با توجه به مفاد آیه: «إِنَّا أَعْطَيْنَاكَ الْكَوْثَرَ» (کوثر، آیه ۱) که در نتیجه تحقیر برای مقطوع النسل بودن و توهین به پیامبر (ص) به دلیل نداشتن فرزند ذکور نازل گشته است (واحدی، ۱۴۱۱ ق: ۴۹۴) و اینکه خداوند عطیه بزرگ و بی بدیل خویش را که همان نسل پی در پی ایشان تا قیامت است را کوثر نامیده است که هم از نظر تعداد و هم از حیث کیفیت و برجستگی شخصیت‌های ایشان در همه زمینه‌ها موجب مباهات است، سادات نیز باید تکریم شود.

- روایات تکریم سادات

محبت به اهل بیت (ع) در طول تاریخ توسط علاقه مندان به ایشان توسعه مفهومی پیدا کرده و شامل فرزندان ایشان نسل در نسل شده است که استناد آن‌ها عمدتاً روایات است که برخی از آنها بررسی می‌شود: از پیامبر (ص) روایت شده است: «أربعة أنا لهم شفيع يوم القيامة: المكرم

لذریتی و القاضی لهم حوائجهم و الساعی لهم فی أمورهم عند ما اضطروا الیه و المحب لهم بقلبه و لسانه» (قندوزی، ۱۳۸۵، ج ۲: ۴۶۴) چهار نفرند که روز قیامت، من شفیع آنها خواهم بود: کسی که پس از من، فرزندانم را گرامی بدارد؛ کسی که نیازهای آنان را بر آورده سازد؛ کسی که وقتی آنان به او محتاج شدند، در رفع گرفتاری‌هایشان بکوشد؛ و کسی که با دل و زبان خویش، آنان را دوست بدارد.

این روایت در عیون اخبار الرضا (صدوق، ۱۴۰۴ ق، ج ۲: ۲۳۰) و نیز در أمالی شیخ طوسی (۱۴۱۴ ق، ج ۱: ۳۶۶) نقل شده است. به نظر می‌رسد واژه «ذریتی» که در روایت محور سفارش رسول خدا قرار گرفته است در آن توسعه مفهومی صورت گرفته است و معنای آن به همه فرزندان ایشان نسل در نسل توسعه پیدا کرده است. شبیه این روایت در توصیه به اکرام و احترام و یا شرط وصول شفاعت پیامبر (ص) و غیره دیده می‌شود اما در همه آنها واژه «ذریتی»، «ذریة»، «ذریتنا»، «ذریتهما» که مراد از ضمیر هما، امام حسن و امام حسین (ع) است، دیده می‌شود. (رک: مجلسی، ۱۴۰۳ ق، ج ۹۳: ۲۲۰ - ۲۲۵؛ ج ۸: ۳۷؛ ج ۹۶: ۲۲۵؛ ج ۴۳: ۸۵؛ ج ۱: ۵۲۸؛ ج ۹۶: ۲۱۸؛ مستنبط، ۱۳۸۵، ج ۲: ۱۸۶؛ ج ۱: ۸۴۱). اما روایاتی هست که واژه «اولادی» یا «ولدی» را آورده است (رک: مستنبط، همان، ج ۱: ۱۶۸؛ نوری، ۱۴۲۵ ق، ج ۱۲: ۳۷۶؛ ابن جوزی، ۱۴۱۸ ق: ص ۳۲۵ و ۲۲۵؛ عاملی، ۱۴۰۹ ق، ج ۱۶: ۳۳۴).

قدر متیقن این روایات چه «ذریة» و چه «ولد»، یازده امام معصوم (ع) فرزندان حضرت زهرا (س) و امیرالمؤمنین (ع) هستند و در صورت تعمیم این احترام و اکرام بایستی توسعه در مفهوم و مصداق داده شود. و فقط به یک روایت می‌توان استناد کرد که معنایی فراتر از چهارده معصوم را برساند و آن روایت حضرت زهرا (س) است که در واپسین لحظات عمر به امام علی (ع) وصیت کرد: «... وَ أَقْرَأُ عَلَی وُلْدِیَ السَّلَامُ إِلَى یَوْمِ الْقِیَامَةِ؛ (مجلسی، همان، ج ۳: ۲۱۴)؛ ... به فرزندان من تا قیامت سلام برسان». که این نیز می‌تواند کنایه از شأن و عظمت فرزندان حضرت زهرا (س) باشد زیرا یقیناً امام علی (ع) نمی‌توانستند تا قیامت عمر کنند که سلام ایشان را به فرزندانشان برسانند.

در روایتی از امام صادق (ع) نقل شده که حضرت ذیل آیه شریفه: «إِنَّ اللَّهَ اصْطَفَى آدَمَ وَ نُوحًا وَ آلَ إِبْرَاهِيمَ وَ آلَ عِمْرَانَ عَلَى الْعَالَمِينَ؛ همانا خدا، آدم و نوح و خاندان ابراهیم و خاندان عمران را بر جهانیان (برتری داد، و) برگزید» (آل عمران: ۳۳). می‌فرماید: «ولا یکون الذریة من

القوم الا نسلهم من اصلا بهم» این روایت در برخی منابع به سند: ابی عمرو الزبیری آمده است که می گوید از امام صادق (ع) پرسیدم که چه حجت شرعی در قرآن آمده است که مقصود از آل محمد، اهل بیت (ع) هستند؟ امام (ع) پاسخ فرمودند: قول خدای متعال: «إِنَّ اللَّهَ اصْطَفَىٰ آدَمَ و...» و در ادامه فرمودند: آل محمد (ص) همان آل ابراهیم هستند و [مراد از آل همان] ذریه ایشان [و مراد از ذریه همان] فرزندان ایشان از نسل ایشان است. (عیاشی، بی تا، ج ۱: ۱۷۰؛ مجلسی، همان، ج ۲۳: ۲۲۷) در این روایت نیز بعید به نظر می رسد با توجه به قرینه سؤال ابی عمرو زبیری درباره تطبیق آل محمد (ص) با اهل بیت (ع) مراد حضرت از «ذریه» و «نسلهم من اصلا بهم» نسل های غیر معصوم کنونی باشد. بدیهی است بحث واژگانی فوق فقط در مستندات محبت به نسل پیامبر (ص) می باشد، وگرنه در برخی آیات قرآن مراد از ذریه همه نسل جد مشترک دور دست بوده است مانند آیه نسل حضرت ابراهیم (ع) که برخی از ذریه وی نیکوکار، و برخی ستم کار بوده اند: «وَبَارَكْنَا عَلَيْهِ وَعَلَىٰ إِسْحَاقَ وَمِنْ ذُرِّيَّتِهِمَا مُحْسِنٌ وَظَالِمٌ لِنَفْسِهِ مُبِينٌ» (صافات، آیه ۱۱۳) و نیز گروهی هدایت یافته و بسیاری فاسق بودند: «وَلَقَدْ أَرْسَلْنَا نُوحًا وَإِبْرَاهِيمَ وَجَعَلْنَا فِي ذُرِّيَّتِهِمَا النَّبُوَّةَ وَالكِتَابَ فَمِنْهُمْ مُهْتَدٍ وَكَثِيرٌ مِنْهُمْ فَاسِقُونَ» (حدید، آیه ۲۶) و چون خداوند ابراهیم را پیش از این آگاه کرده بود که گروهی از فرزندان او ستم کار خواهند بود و عهد خدا (امامت) به آنان نمی رسد: «قَالَ إِنِّي جَاعِلُكَ لِلنَّاسِ إِمَامًا قَالَ وَمِنْ ذُرِّيَّتِي قَالَ لَا يَنَالُ عَهْدِي الظَّالِمِينَ» (بقره، آیه ۱۲۴)، لذا ابراهیم (ع) و اسماعیل (ع)، دعا کردند که خداوند برخی از فرزندان را «امتی مسلمان» قرار دهد. «وَإِذْ يَرْفَعُ إِبْرَاهِيمُ الْقَوَاعِدَ مِنَ الْبَيْتِ وَإِسْمَاعِيلُ... رَبَّنَا وَاجْعَلْنَا مُسْلِمِينَ لَكَ وَمِنْ ذُرِّيَّتِنَا أُمَّةً مُسْلِمَةً». (بقره، آیات ۱۲۷-۱۲۸). (طبری، همان، ج ۲: ۲۰-۲۴). حائز اهمیت است که دلالت روایات فوق بر نسل غیر معصوم پیامبر (ص) را قاطعانه نمی توان رد کرد و در حد مفید ظن می توان به عنوان مؤید از آنان بهره جست.

- تکریم سادات به امید رضای الهی

همانگونه که بررسی شد شأن نزول آیه مودت و سبب صدور روایات تکریم فرزندان پیامبر (ص)، اهل بیت (ع) هستند. در طول تاریخ این مودت و علاقه توسعه مفهومی به نسل غیر معصوم پیامبر (ص) پیدا کرده است که این نیز در راستای همان مودت اهل بیت (ع) است. غالب مسلمانان از شدت علاقه و محبت سرشاری که به خاندان پیامبر (ص) دارند هر نشانه و اماره ای

را که یاد و ذکر ایشان را زنده کند و انفعال قلبی ایجاد کند دوست داشته و در راستای محبت به اهل بیت (ع) آن را نیز تکریم می‌کنند. بارزترین علامتهای تداعی کننده یاد اهل بیت (ع) نسل ایشان هستند که مردم با وجود علم به اینکه ایشان غیر معصومند و به غیر از اتصال نسبی به اهل بیت (ع) با دیگران هیچ فرقی ندارند، با این حال ایشان را تکریم و تعظیم کرده و ظنّ به رضای الهی در این تکریم دارند.

بدین سان نزد مسلمانان تکریم سادات، تکریم اهل بیت (ع) است و این به تبع حکم عقل است که «حَبِّ به شیء مستلزم حَبِّ به آثار و لوازم آن شیء است». (سبزواری، ۱۳۸۳: ۱۷۶). گرچه قرآن کریم تنها راه سعادت و تکریم بندگان را در تقوی بیان کرده است. پیامبر (ص) اگر چه معصوم است و منزل وحی، اما این در اثر شدت قرب الهی، ورع و تقوی و خلق عظیم به ایشان اعطا شده است. با تمام مرارت‌ها در میان خشن‌ترین و سرسخت‌ترین قوم به تبلیغ پرداخت و بعد از مشقت فراوان و جنگ‌ها و سرایای زیاد و حصر شدید شعب ابیطالب و مهاجرت و ... موفق شد جامعه اسلامی را بنا کند و انسان‌های زیادی به اسلام ایمان آوردند و این قرون متمادی ادامه پیدا کرد تا هنگامی که وعده الهی محقق شود. حال خداوند به پیامبرش فرموده: «بگو: از شما هیچ پاداشی بر این (رسالت) نمی‌طلبم جز دوستی در (مورد) نزدیکان» و نزدیکان ایشان همان فاطمه (س) و علی (ع) و فرزندان ایشان تا امام دوازدهم می‌باشند. که همگی افضل مخلوقات در علم و عمل بوده و در نهایت جانفشانی برای اسلام به شهادت رسیدند در حالی که امامان معصوم و جانشینان پیامبر (ص) بودند. و مودّت شامل نسل غیر معصوم ایشان نمی‌شود چنانکه حضرت ابراهیم (ع) بعد از قبولی در آزمایشات سخت الهی، به مقام امامت رسید و بعد از رسیدن به این مقام در پی درخواست مقام برای فرزندان خود آمد که خداوند این مقام را فرزندان غیر معصوم شایسته نداشت. (بقره، آیه ۱۲۴)

۳. تکریم سادات و بیداری اسلامی

با توجه به بررسی علت تکریم سادات در جوامع اسلامی که به نظر می‌رسد شامل مجموعه قرائن قرآنی، روایی، حکم عقل و ظنّ به رضای الهی در تکریم سادات در راستای تکریم اهل بیت (ع) باشد، نقش ایشان در تحولات اجتماعی-سیاسی بررسی می‌شود که از مهمترین این تحولات در جهان امروز مسئله بیداری اسلامی است. بیداری اسلامی در نگاه مقام معظم رهبری

عبارت است از، ایجاد یک حالت برانگیختگی و آگاهی‌ای در امت اسلامی که به تحولات و دگرگونی‌های بیرونی منجر می‌شود (اجلاس بین‌المللی بیداری اسلامی ۱۳۹۰/۶/۲۶). در نگاه ایشان سخن از بیداری اسلامی سخن از یک مفهوم نامشخص و مبهم و قابل تأویل و تفسیر نیست؛ بلکه این مفهوم به معنای یک واقعیت خارجی مشهود و محسوس است که فضا را انباشته و قیامها و انقلابهای بزرگی را پدید آورده و مهره‌های خطرناکی از جبهه‌ی دشمن را ساقط کرده و از صحنه بیرون رانده است. (وبسایت مقام معظم رهبری)، نکته حائز اهمیت این است که با توجه به جایگاه سادات نزد مسلمانان بخصوص مردم منطقه و محل ظهور و بروز ایشان، می‌توان از این ظرفیت برای تولد و تحرک بیداری اسلامی بهره برد کما اینکه در قرون گذشته علی‌الخصوص دو قرن اخیر که جریان بیداری اسلامی شکل گرفته است، حمایت مردمی مهمترین عامل این شکل‌گیری بوده است. که نقش سادات تاثیرگذار در آن بررسی خواهد شد.

۱-۳. حضور سادات در تحولات جهان اسلام

سادات در این ۱۴ قرن متممادی، کما و کیفا تأثیر گذارترین خاندان بوده‌اند. (مطالعه بیشتر: ابن عنبه: ۱۳۸۰ ق؛ حسینی: ۱۳۹۸؛ رجایی: ۱۳۸۵؛ حقی: ۱۴۲۴ ق) مصداق بارز کوثر بودن ایشان در شهادت و ایثار، شهدای فراوان از ایشان است که در کتاب مقاتل الطالبیین ابوالفرج اصفهانی (۳۵۶ ق) بخشی از ایشان ذکر شده و در علم و دانش، دانشمندانی چون سید رضی و سید مرتضی و فقها، متکلمان، مفسران و حکمای شیعه که بخشی از ایشان در کتاب الذریعه آقا بزرگ تهرانی (۱۳۴۸) ذکر گردیده است. و در نهایت سید جمال و امامین انقلاب اسلامی سید روح‌الله موسوی خمینی ره (۱۳۶۸) و سید علی خامنه‌ای (متولد ۱۳۱۸) که در دوران معاصر در کنار سادات تأثیر گذار دیگر همچون شهید سید محمد باقر صدر (۱۴۰۰ ق) و امام موسی صدر (مفقود در ۱۹۷۸) و دیگران، پایه‌های تمدن نوین اسلامی را بنا نهاده‌اند. جمعیت کنونی سادات جهان حدود یکصد میلیون نفر تخمین زده می‌شود. (www.irna.ir) که در نوع خود از هیچ نسل شناخته شده‌ای با جدّ دوردست مشترک نظیر ندارد.

۱-۳. غرب آسیا

منطقه بین‌النهرین اصلی‌ترین و مهمترین خواستگاه نسل پیامبر (ص) بوده است. وجود

دارالحکومه علوی در کوفه، قیام حسینی در کربلا و به تبع آن مشاهد مشرفه اهل بیت (ع) در ایران و عراق پراکندگی امامزادگان در این منطقه که ریشه در مظلومیت ایشان و فرار از دست ستم بوده است و مقابر ایشان همواره محلی برای انس و آرامش مومنان شیعه و سنی بوده که از دلایل حضور سادات است. به طور نمونه در کردستان عراق که خاندان سادات برزنجی خاندانی کُرد از شیوخ طریقت نوربخشیه و قادریه در سلیمانیه می‌باشند. و منسوب به امام کاظم (ع) هستند (ادموندز، ۱۳۶۷، ج ۱: ۸۰ و ۸۳-۸۴) و خاندان سادات پیرخضری از نوادگان امام رضا (ع) سکونت دارند. (میرزایی، ۱۳۷۸: ۱۴۲) که در آن منطقه نزد همگان محترم شمرده می‌شوند. و این خاندان در کردستان ایران نیز سکونت دارند (همان) اساساً وجود امامزادگان فراوان در منطقه کردستان ایران و حضور بیش از ۲۲ خاندان بزرگ سادات این منطقه را متفاوت کرده است. (صفی زاده، ۱۳۶۷: ۲۴۵) در دیگر نقاط ایران و عراق سادات فراوانی حضور دارند. به طور نمونه سلسله سادات طباطبایی که منسوب به محمد بن ابراهیم (۱۹۹ ق) مشهور به ابن طباطبا می‌باشند. (ابوالفرج اصفهانی، ۱۳۸۵ ق: ۳۴۳)، و نیز: سادات حسینی: از نسل فرزندان امام سجاد (ع)؛ و نیز: سادات محمدی که از نسل محمد اکبر معروف به حنفیه بوده و خود شاخه‌ای از سادات علوی محسوب می‌شوند به طور نمونه خاندان عقیلی اصفهانی جزو این دسته است. ساداتی نیز در کشور عراق وجود دارند که منسوب به حضرت عباس (ع) هستند. و نیز: سادات موسوی: از نسل فرزندان امام کاظم (ع)؛ از این دسته‌اند. و نیز: سادات رضوی از نسل احمد بن موسی مبرقع (۲۹۶ ق) فرزند امام جواد (ع)؛ جزو این قسم هستند. و نیز: سادات هاشمی: از نسل عقیل و جعفر از فرزندان ابو طالب (ع)؛ از این گروه هستند. (www.solale.ir) اما در لبنان بیش از سی خاندان بزرگ سادات از قرن سوم به بعد حضور دارند که مهمترین ایشان سادات شرف الدین که علامه سید حسین شرف الدین (۱۳۷۷ ق) از این نسل است (الامین، ۱۳۸۰ ق، ج ۱: ۳۶)، سادات صدر که از تأثیر گذارترین شخصی‌های معاصر یعنی امام موسی صدر از ایشان است. و نیز: آل فضل الله که سید حسین فضل الله (۱۴۳۱ ق) از ایشان بود. و همچنین سادات رضویان نوادگان جعفر کذاب فرزند امام هادی (ع) نیز در لبنان سکونت دارند. (سعیدی زاده، ۱۳۸۴: ۱۳۵-۱۴۹)، و نیز سادات عربستان که از نسل برخی از سادات نامبرده شده در عراق، ایران و لبنان هستند اما در عصر کنونی چهره مهم ایشان سید هاشم الشخص از نوادگان ابراهیم مجاب از فرزندان امام کاظم (ع) است. (الشخص، ۱۴۲۸ ق: ۱۰۱)، سادات

یمن سلسله مهم دیگر نسل پیامبر (ص) هستند ایشان که حکومتی با قدمت حدود هزار سال در این منطقه بنا کرده‌اند. گفته شده از آغاز تا این اواخر، ۶۶ امام زیدیه از این خاندان فرمان‌روایی کردند: ۵۹ تن از نسل الهادی یحیی بن حسین بن قاسم بن ابراهیم طباطبا، ۵ تن از نسل یکی از نوادگان امام حسن (ع) و ۲ تن از نوادگان علی بن محمد (ع) امام دهم شیعیان بود (الامین، ۱۳۹۵ ق، ج ۱۱: ۷۰-۷۱).

۲-۱-۳. دیگر نقاط دنیا

در اندونزی حضور سادات و تکریم ایشان بسیار پر رنگ است. و از تأثیر گذارترین خاندان در این کشور می‌باشند. (دلپار، ۱۳۷۰: ۳۰۲)، در بروئی، مالزی و فیلیپین نیز سادات به ریشه خود افتخار و دیگر مسلمانان ایشان را تکریم می‌کنند و پادشاه بروئی خود را از نسل شریف علی از سادات مهاجر به شرق آسیا می‌داند. و نکته حائز اهمیت این است که همه سادات بروئی، فیلیپین، مالزی و اندونزی متفق القول نسل خود را منشعب از امام حسن (ع) و امام صادق (ع) می‌دانند. (شهاب، ۱۴۲۶: ۶۳-۷۲) و نیز حضور ایشان در سنگاپور و تایلند که خود را همچون سادات اندونزی و مالزی سادات حسینی نامیده و از نسل امام سجاد (ع) می‌دانند گزارش شده است. (Jacobsen, 2009, p.19-22) و نیز سادات در شبه قاره هند که از قرن هفتم در این کشور حضور داشته و نزد همه ادیان و مذاهب قابل احترام و تکریم‌اند. (نهایندی، ۱۹۲۵ م، ج ۳: ۷۳۴) و در گذشته ایشان که باره سادات نامیده می‌شدند در تحولات سیاسی و اجتماعی تأثیر گذار بوده‌اند. (لاهوری، ۱۸۶۸ م، ج ۲: ۴۳-۴۴) بعدها این گروه از سادات قدرت خویش را از دست دادند (خافی خان، ۱۹۲۵ م، ج ۳: ۸۹۷) امروزه سادات در هند و پاکستان بخصوص مناطق کشمیر و پاراچنار محترمند. (نهایندی، همان) و شهدایی چون سید عارف حسین حسینی (۱۹۸۸) را در راه مبارزه و روشنگری تقدیم نموده‌اند. و نیز در آفریقا بخصوص مراکش سادات حضور چشمگیری داشته و بسیار مورد اکرام هستند گفته شده تعدا ایشان بیش از یک میلیون نفر است و به ادریسی یا العلوی مشهورند که پادشاه مراکش نیز از ایشان است. (واعظ زاده، ۱۳۷۳: ۹) همچنین در مصر و سودان نیز وجود دارند. (همان: ۳۲) در افغانستان، آسیای میانه، ترکیه، چین و... حضور سادات و تکریم ایشان گزارش شده است. (همان) حائز اهمیت است که حضور سادات در اقصی نقاط دنیا در طول تاریخ همواره با مبارزه با حاکمان ظالم همراه بوده است. که سرآغاز مهم آن قیام امام حسین (ع) بوده است

و در دوران معاصر در همه تحولات اعم از انقلاب اسلامی ایران و شکل گیری جبهه مقاومت در لبنان و یمن و... نقش سادات برجسته است. لذا به نظر می‌رسد تکریم سادات هم می‌تواند وحدت آفرین باشد و هم الگویی برای بیداری اسلامی در دوران کنونی است.

۲-۳. نقش سادات در بیداری اسلامی معاصر

در نگاه اندیشمندان خاصه مقام معظم رهبری بیداری اسلامی عواملی دارد که بدین شرح است:

۱-۲-۳. شکست الگوهای غیر اسلامی و رشد اسلام خواهی

از ابتدا سادات نقش مهم و برجسته‌ای در روشنگری جوامع اسلامی و ترغیب ایشان برای بازگشت به اسلام داشتند شاید مهمترین ایشان در قرن گذشته سید جمال الدین اسدآبادی (۱۳۱۴ ق) باشد. مقام معظم رهبری در باره وی و حرکت اسلام خواهانه او می‌فرماید: «سید جمال کسی بود که برای اولین بار بازگشت به اسلام را مطرح کرد کسی بود که مسأله حاکمیت را و خیزش و بعثت جدید اسلام را اولین بار در فضای عالم بوجود آورد... او مطرح کننده، به وجود آورنده و آغازگر بازگشت به حاکمیت اسلام و نظام اسلام است. این را نمی‌شود دست کم گرفت و سید جمال را نمی‌شود با کس دیگری مقایسه کرد. در عالم مبارزات سیاسی، او اولین کسی است که سلطه استعماری را برای مردم مسلمان آن زمان معنا کرد قبل از سید جمال چیزی به نام سلطه استعماری برای مردم مسلمان حتی شناخته شده نبود. او کسی بود که در ایران، در مصر، در ترکیه، در هند، در اروپا کلاً در خاور میانه در آسیا و در آفریقا سلطه سیاسی مغرب زمین را مطرح کرد و معنا کرد و مردم را به این فکر انداخت که چنین واقعیتی وجود دارد و شما می‌دانید آن زمان، آغاز عمر استعمار بود چون استعمار در اول نشرش در این منطقه اصلاً شناخته شده نبود و سید جمال اولین کسی بود که آن را شناساند. این‌ها را نمی‌شود دست کم گرفت. مبارزات سیاسی سید جمال چیزی است که قابل مقایسه با هیچ یک از مبارزات سیاسی افرادی که حول و حوش کار سید جمال حرکت کردند نیست.» (مصاحبه با روزنامه جمهوری اسلامی، ۳۰ خرداد ۱۳۶۰). لازم به ذکر است که سال‌های بعد در ادامه حرکت اصلاحی سید جمال افراد دیگری نیز نقش داشتند که از مهمترین ایشان سید قطب (۱۳۸۷ ق) می‌باشد. وی صاحب تفسیر مهم فی ظلال القرآن است. این تفسیر از بهترین تفاسیر ادبی-اجتماعی است که به هدف احیای نهضت اصیل اسلامی به رشته تحریر در آمد.

۲-۲-۳. تقریب مذاهب اسلامی

یکی دیگر از عناصر بیداری اسلامی احساس ضرورت نزدیک شدن مذاهب اسلامی بخصوص علمای شیعه امامیه و الازهر مصر بود. تقریب مذاهب موجب وحدت جهان اسلام و یکپارچگی در برابر استعمار و ایادی آن می‌شود. همانگونه که خداوند فرموده است: «وَأَعْتَصِمُوا بِحَبْلِ اللَّهِ جَمِيعًا وَلَا تَفَرَّقُوا» (آل عمران / ۱۰۳) که اندیشمندان از سادات پیشگامان این تقریب بودند که از آنجمله می‌توان به آیت الله العظمی بروجردی (ره) و آیت الله سید عبدالحسین شرف‌الدین (۱۳۷۷ق) اشاره کرد. شهید مطهری در مقاله‌ای با عنوان «مزایا و خدمات آیت الله بروجردی» می‌نویسد: «... یکی از مزایای معظم له توجه و علاقه فراوانی بود که به مسئله وحدت اسلامی و حسن تفاهم و تقریب بین مذاهب اسلامی داشت. این مرد چون به تاریخ اسلام و مذاهب اسلامی آشنا بود، می‌دانست که سیاست حکام گذشته در تفرقه و دامن زدن آتش اختلاف چه اندازه تأثیر داشته است و هم توجه داشت که در عصر حاضر نیز سیاست‌های استعماری از این تفرقه حداکثر استفاده را می‌کنند و بلکه آن را دامن می‌زنند و هم توجه داشت که بعد و دوری شیعه از سایر فرق سبب شده است که آن‌ها شیعه را شناسند و درباره آنها تصوراتی دور از حقیقت بنمایند. به این جهات بسیار علاقه مند بود که حسن تفاهمی بین شیعه و سنی برقرار شود که از طرفی وحدت اسلامی که منظور بزرگ این دین مقدس است، تأمین گردد و از طرف دیگر، شیعه و فقه شیعه و معارف شیعه، آن طور که هست، به جامعه سنی که اکثریت مسلمانان را تشکیل می‌دهند، معرفی می‌شود. از حسن تصادف، چند سال قبل از زعامت و ریاست معظم له که هنوز ایشان در بروجرد بودند، «دار التقرب بین المذاهب الاسلامیه» به همت جمعی از روشنفکران سنی و شیعه تأسیس شده، معظم له در دوره زعامت خود تا حد ممکن با این فکر و با این مؤسسه کمک و همکاری می‌کرد. برای اولین بار بعد از چندین صد سال، بین زعیم روحانی شیعه و زعیم روحانی سنی شیخ عبدالمجید سلیم و بعد از فوت او به فاصله دو سه سال شیخ محمود شلتوت مفتی حاضر و رئیس جامع ازهر، روابط دوستانه برقرار شد و نامه‌ها مبادله گردید.» (طباطبایی و دیگران، ۱۳۴۱: ۲۴۵ - ۲۴۹) علامه شرف‌الدین از رهبران مبارزه مردم لبنان علیه استعمار و صاحب کتب المراجعات و النص و الاجتهاد نیز نقشی بی‌بدیل در تقریب مذاهب اسلامی داشته است. (برای مطالعه بیشتر: ذاکری، ۱۳۹۳)، سالهای بعد امام موسی صدر علاوه بر احیای روح مآهوی شیعیان لبنان، راه وی را در تقریب مذاهب پیمود.

۳-۲-۳. تلاش شخصیت‌های بزرگ فکری، جهادی و جریان‌ساز اسلامی

اگر چه موج بیداری اسلامی امروزه سراسر جهان اسلام را فراگرفته است، اما خاستگاه اصلی آن را چهار سرزمین مهم اسلامی در سده‌ی گذشته یعنی ایران، دنیای عرب (عمدتاً مصر و شام)، ترکیه عثمانی و هند تشکیل می‌دهد. (ولایتی، ۱۳۹۰: ۱۳-۱۴). در همین راستا برخی جنبش‌ها و شخصیت‌های جریان ساز بدین شرح است: جنبش شاه ولی الله در هند، سنوسی در لیبی، مهدی‌السودانی در سودان، نهضت‌ها و جریان‌های اسلامی-اصلاحی در اندونزی (مطالعه بیشتر: موثقی، ۱۳۷۷)، اخوان المسلمین در مصر، جنبش امل و حزب الله در لبنان، انقلاب اسلامی در ایران و جنبش‌های اسلامی در تونس، الجزایر، مراکش، عربستان، عراق، بحرین، کویت، یمن، فلسطین و سوریه. مقام معظم رهبری حضور شخصیت‌های فکری و جهادی بزرگ و جریان‌ساز اسلامی در مصر، عراق، ایران، هند و کشورهای دیگری از آسیا و آفریقا در صد و پنجاه سال اخیر را پیش زمینه‌های وضع کنونی دنیای اسلام می‌دانند (اجلاس بین‌المللی بیداری اسلامی ۱۳۹۰/۶/۲۶).

رهبر معظم انقلاب وجود متفکران، مبارزان را در قرن گذشته بستر ساز بیداری اسلامی دانسته و می‌فرماید: «قرن گذشته قرن فریادگری فریادگران اسلام بود. از اوایل قرن که میرزای شیرازی در برخورد با کمپانی انگلیسی، آن فتوای قاطع را داد و یک ملت را به حرکت درآورد، تا واقعه‌ی مشروطیت در ایران، تا حرکت‌های اسلامی در هند، تا بیداری اسلامی در غرب دنیای اسلام و بزرگانی که سخن گفتند و سید جمال الدین‌ها و دیگران و تقریباً قرن فریاد و قرن مبارزات بود، و قرن بعد، قرن تجربه است. این قرنی که ما امروز در آن قرار داریم، قرن تجربه است». (سخنرانی در عید مبعث ۱۳۷۰/۱۱/۱۳). تقارن حرکت روشنگرانه سید جمال در مصر و فتوای تاریخی تحریم تنباکو توسط سید محمد حسن میرزای شیرازی (۱۲۷۳ ق) در کلام مقام معظم رهبری نشان از سرآغاز بیداری اسلامی است. نکته مهم دیگر در کلام ایشان اشاره به قرن حاضر به عنوان قرن تجربه است. که این نیز در نوع خود می‌تواند تجربه تاسی و اعتماد مردم به متفکران و مبارزان اسلامی به خصوص نسل پیامبر (ص) باشد. که بسیار نزد مسلمانان قابل احترامند. مهم‌ترین از سادات در عصر کنونی خود شخصیت آیت الله العظمی خامنه‌ای می‌باشد.

۴-۲-۳. انقلاب اسلامی ایران

انقلاب اسلامی ایران که در امتداد مبارزات آزادی خواهان مسلمان همچون سید حسن مدرس شکل گرفت، همواره نامش با ولایت فقیه عجین است از بدو تأسیس ولی فقیه آن امام خمینی (ره) از تبار سادات است و امروزه در سراسر جهان اسلام آیت الله سید علی خامنه‌ای علاوه بر محبوبیت به عنوان فقیهی نواندیش و سیاستمداری کارکشته و ضد ظلم که محور مقاومت از غرب آسیا تا اقصی نقاط جهان ایشان را هادی و رهبر خویش می‌دانند شهرت دارند. و نیز آیت الله خامنه‌ای نماد مبارزه با اسرائیل و بازپس‌گیری فلسطین و احیای تمدن الهی اسلامی در برابر تمدن مادی غرب همواره بر استکبارستیزی بخصوص مقابله با امریکا تأکید دارد. ایشان امروزه مهمترین و تأثیر گذارترین فرد از سلسله سادات در جهان معاصر می‌باشند. متفکر تونسوی جهان عرب راشد الغنوشی درباره انقلاب اسلامی ایران می‌نویسد: «انقلاب اسلامی ایران و امام خمینی (ره) نمایانگر تحولی بزرگ در سطح بین‌المللی و منطقه بوده که حق پدیده‌ای به این گستردگی را نمی‌توان با سخنانی کوتاه ادا کرد وی بر این اعتقاد است که با وجود اینکه پایگاه اصلی انقلاب اسلامی را مذهب تشیع شکل می‌دهد، ولی این انقلاب وابسته به یک جریان جهانی فراگیر است که هدف آن برانگیختن روح اسلامی، بیداری امت و هدایت آن تا مرحله رهبری تمدن جهانی است». (غنوشی، ۱۳۷۲: ۶۵ و ۶۹).

۵-۲-۳. جبهه مقاومت اسلامی فلسطین و لبنان

نهضت بیداری اسلامی قبل از اشغال فلسطین شکل گرفت اما یکی از محرکهای مهم این نهضت، جهاد برای آزادسازی آن بود، رژیم صهیونیستی درصدد گسترش تصرفات خود در سرزمینهای اسلامی و هویت مسلمانان منطقه بود که با مقاومت گروه‌ها و نهضت‌های منطقه روبرو شد. شکست اعراب در جنگ با اسرائیل همه امیدها را تبدیل به یأس نمود محمد حسنین هیکل اندیشمند نامدار مصری، این فضا را اینگونه توصیف می‌کند: «پس از جنگ ۱۹۶۷ تمام مردم خاورمیانه ناچار شدند یک سری از اصول را مورد تجدید نظر قرار دهند، تمام آرمان‌هایی که پرورانده شده بود به سراب و یقینات قبلی به دروغ تبدیل شده بود، آیا چیزی مانده بود که بتوان به آن دل بست؟ مذهب تنها پاسخ موجود بود». (هیکل، ۱۳۶۲: ۲۳۰-۲۳۱) و نیز مقام معظم رهبری از مساله فلسطین با عنوان جراحی عمیق بر پیکر امت اسلامی (خطبه نماز عید فطر

۱۳۸۷/۷/۱۰) و خنجری در پهلوی کشورهای مسلمان منطقه یاد کرده‌اند (اجلاس بین المللی بیداری اسلامی ۱۳۹۰/۶/۲۶). ایشان یکی از مبادی اصلی طغیان مسلمانان، رشد و گسترش حرکت‌های اسلام‌گرایانه و موج جدید بیداری اسلامی را همین مساله می‌دانند (دیدار با مسئولان نظام در روز میلاد پیامبر اکرم (ص) ۱۳۸۹/۱۲/۲). باورهای مذهبی راهی جز مقاومت در برابر رژیم صهیونیستی نگذاشته بود. گروه‌های فلسطینی جنبش جهاد اسلامی و حماس از ابتدا با حمایت قاطع انقلاب اسلامی ایران به مبارزه درون فلسطینی پرداختند و حزب الله لبنان نیز که از موسسان آن سید عباس موسوی بود راه مقاومت در برابر رژیم اشغالگر قدس را پیمود و در ادامه جانشین وی سید حسن نصرالله نیز چنین کرد. مقام معظم رهبری تأثیر بحران فلسطین را در بیداری اسلامی چنین بیان داشته‌اند: «ظلم و زور گوئی روز افزون رژیم صهیونیستی و همراهی برخی حکام مستبد و فاسد و مزدور آمریکا با آن از یک سو و سر بر آوردن مقاومت جانانه فلسطینی و لبنانی و پیروزی معجزه آسای جوانان مؤمن در جنگ‌های لبنان ۲۳ و ۲۲ روزه غزه از سوی دیگر، از جمله عوامل مهمی بودند که اقیانوس به ظاهر آرام ملت‌های مصر و تونس و لیبی و دیگر کشورهای منطقه را به تلاطم در آوردند، انتفاضه اقصی حتی در خارج از مرزهای جغرافیائی فلسطین، عموم ملت‌های مسلمان و عرب را به صحنه بکشاند». (کنفرانس بین المللی حمایت از انتفاضه فلسطین ۱۳۹۰/۷/۹). (برای مطالعه بیشتر: مشتاقی، الله کرم، ۱۳۹۱)

۳-۲-۶. تأثیر گذاری سادات در دوران کنونی

در منطقه جبل عامل و سرزمین لبنان رهبر مبارزه با دشمن اسرائیل و حمایت از آرمان فلسطین یعنی سید حسن نصر الله به عنوان نماد رهبر مبارز عربی که از نسل سادات نیز می‌باشد در سراسر جهان اسلام از محبوبیت و مقبولیت فراوانی برخوردار است. (بابایی، راضیه؛ غفاری، زاهد، ۱۳۹۸: ۲۰۳-۲۳۴) حائز اهمیت است که علاوه بر مردم نظام سیاسی و اجتماعی کشور سوریه که از سال ۲۰۰۷ تا کنون درگیر جنگ با جبهه تکفیر است از لحاظ عاطفی و معنوی و از لحاظ سیاسی و استراتژیک به رهبران ایران و حزب الله لبنان وابسته است. (نیاکوئی، سید امیر و همکاران، ۱۳۹۳: ۱۳۷-۱۶۴) در کشور عراق که به صورت سنتی مرجعیت شیعه نقش بسیار پررنگی در تحولات آن داشته است در دوران معاصر علاوه بر مرجعیت آیت الله العظمی خویی ره (۱۴۱۳ ق) و آیت الله العظمی سیستانی (متولد ۱۳۰۹) خاندان مبارز صدر

و حکیم را نیز به چشم دیده است که این نیز بر ارادت فراوان مردم این کشور به سادات افزوده است. خاندان صدر همانطور که گفته شد در عراق، ایران و لبنان منشأ تحولات فراوانی بوده‌اند. (مطالعه بیشتر: کمالیان، ۱۳۹۴) همچنین است خاندان مبارز حکیم (عبیری، ۱۳۷۵: ۳۰؛ علوی، بی تا: ۳۵۱-۳۵۵) و... (مطالعه بیشتر: ادیب؛ موسوی، ۱۳۸۳) در یمن نیز نقش سادات غیر یمنی و سادات یمنی در جنبش حوثی‌ها در بیداری و جهاد اسلامی بسیار پررنگ است. (عباسی، مجید؛ گلچین، سعید، ۱۳۹۴: ۶۹-۱۰۲) بر اساس باور زیدیه اگر سیدی از نسل فاطمه زهرا (س) قیام به سیف کند و دیگران را به امامت خود و جهاد دعوت کند اطاعت از او واجب است. (سلطانی، ۱۳۹۰: ۲۷۱-۲۷۲)، بر اساس برخی گزارشات حوثی‌های یمن بر اساس تفکرات سیاسی حسین الحوثی شکل گرفتند. و وی بسیار تحت تأثیر اندیشه‌های امام خمینی (ره) بود. (حسین حوثی، ۲۰۰۱: ۱-۳) و رهبر معنوی ایشان بدرالدین الحوثی است. (السالمی، ۲۰۱۶: ۳۱۳) و نیز در افغانستان که از دیرباز سادات حضور دارند. (عادل، ۱۳۸۹: ۴۲-۷۵) امروزه در میان رهبران ایشان در مبارزات و تحولات سیاسی اجتماعی نقش سادات پررنگ است.

به نظر می‌رسد رهبران سادات در دوران کنونی به دلیل نقش بی بدیل خویش در همه تحولات سیاسی، اجتماعی و فرهنگی به عنوان رهبران بیداری اسلامی حداقل در منطقه غرب آسیا در جهت موازنه قدرت و بازدارندگی در مقابل جریانات رقیب هستند.

نتیجه‌گیری

مسلمانان علاقه ویژه‌ای به اهل بیت (ع) دارند و ایشان را تکریم می‌کنند و در این راستا هر آنچه که یادآور آنان باشد را ارج نهاده و به آن محبت می‌ورزند و سادات شاخصترین این نشانه‌ها هستند. تکریم سادات که گستره آن تمامی سرزمین‌های محل حضور مسلمانان است می‌تواند در تحولات اجتماعی-سیاسی نقش آفرین باشد که از مهمترین این تحولات جریان بیداری اسلامی در دو قرن اخیر بوده است که مسلمانان هر کجا سیدی اراده و دعوت به اسلام‌خواهی و یا ظلم‌ستیزی کرده است به دو دلیل پیروی از حق و ارادت خاصی که به سیادت وی داشته‌اند او را تنها نگذاشته و یاری رسانده‌اند. که این سیره همچنان ادامه دارد.

منابع

۱. قرآن کریم.
۲. ادموندز، سیسیل جی ادموندز (۱۳۶۷)، کردها، ترک‌ها، عرب‌ها، ترجمه ابراهیم یونسی، تهران: روزبهان.
۳. ادیب، عادل و موسوی، حسین، (۱۳۸۳)، حزب الدعوه اسلامی عراق: پیشینه تاریخی و اندیشه سیاسی، تهران: مرکز پژوهش‌های علمی و مطالعات استراتژیک خاورمیانه.
۴. بابایی، راضیه؛ غفاری هاشجین، زاهد، (۱۳۹۸)، «نقش رهبری سید حسن نصرالله در به‌کارگیری قدرت هوشمند حزب‌الله در مواجهه با مخالفان»، جامعه‌شناسی سیاسی جهان اسلام، سال هفتم، شماره ۱، صص ۲۰۳-۲۳۴.
۵. حسینی، سید حسن (۱۳۹۸)، اطلس تاریخی سادات ایران (از آغاز تا پایان قرن نهم هجری): سادات قم و آوه، مشهد: بنیاد پژوهش‌های اسلامی.
۶. دلیار، نوثر، ۱۳۷۰، نهضت‌های نوین اسلامی اندونزی، ترجمه ایرج رزاقی و محمد مهدی حیدرپور، مشهد: آستان قدس رضوی.
۷. دوانی، علی (۱۳۷۹)، مفاخر اسلام، تهران: مرکز فرهنگی قبله.
۸. ذاکری، محمد اسحاق (۱۳۹۳)، اندیشه‌های تقریبی علامه شرف‌الدین عاملی، قم: انتشارات موسسه آموزشی و پژوهشی امام خمینی (ره).
۹. ربانی گلپایگانی، علی (بهار ۱۳۹۶)، «امامت اهل بیت (ع) بر مبنای آیه مودت»، فصلنامه انتظار موعود، سال هفدهم، شماره ۵۶، صص ۵-۳۱.
۱۰. صفی‌زاده، فاروق (۱۳۶۷)، اهل‌بیت در قرآن و روایات، تهران: نشرالجهاد.
۱۱. عادل، سید جعفر، (۱۳۸۹)، کوثر النبی (پژوهش در تاریخ سادات افغانستان)، کابل: صبح امید.
۱۲. عباسی، مجید؛ گلچین، سعید، (زمستان ۱۳۹۴)، «انقلاب اسلامی ایران و ژئوپلیتیک تشیع در یمن: از هویت یابی تا بیداری»، مطالعات راهبردی بسیج، شماره ۶۹، صص ۶۹-۱۰۲.
۱۳. عبیری، عباس، (۱۳۷۵)، سید محسن حکیم: مرزبان حوزه نور، تهران: سازمان تبلیغات اسلامی، معانت پژوهشی.

۱۴. غنوشی، راشد (۱۳۷۲)، حرکت امام خمینی و تجدید حیات اسلامی، ترجمه هادی خسرو شاهی، تهران: موسسه اطلاعات.
۱۵. کمالیان، محسن، (۱۳۹۴)، مشاهیر خاندان صدر، تهران: موسسه تحقیقاتی امام موسی صدر.
۱۶. لاهوری، عبدالحمید (۱۸۶۸ م)، پادشاهنامه، به کوشش کبیرالدین احمد و عبدالرحیم کلکته: بی نا.
۱۷. طباطبایی، سید محمد حسین، و دیگران (۱۳۴۱)، بحثی درباره مرجعیت و روحانیت، تهران: شرکت سهامی انتشار، چاپ دوم.
۱۸. مشتاقی، الله کرم (۱۳۹۱)، مفهوم بیداری اسلامی و ریشه های آن از نگاه مقام معظم رهبری، وبسایت مقام معظم رهبری.
۱۹. موثقی، سید احمد، (۱۳۷۷)، جنبش های اسلامی معاصر، تهران: سمت.
۲۰. میرزایی، محمدامین (۱۳۷۸)، سراج الطریق و راهنمای اهل تحقیق ابوبکر بن هدایه الله، سنندج: انتشارات کردستان.
۲۱. نهاوندی، عبدالباقر (۱۹۲۵ م)، مآثر رحیمی، تصحیح محمد هدایت حسین، کلکته: بی نا.
۲۲. نیاکوئی، سید امیر؛ اسماعیلی، علی؛ ستوده، علی اصغر، (بهار ۱۳۹۳)، «عوامل گسترش روابط استراتژیک سوریه با ایران از صعود بشار اسد به قدرت تا ناآرامی های اخیر (۲۰۱۱-۲۰۰۰)»، مطالعات سیاسی جهان اسلام، سال چهارم، شماره نهم، صص ۱۳۳-۱۶۴.
۲۳. نیکویی، حجت الله (۱۳۹۶)، نگاهی نقادانه به مبانی نظری نبوت، قم: موسسه فرهنگی و اطلاع رسانی تبیان.
۲۴. واعظ زاده خراسانی، محمد (۱۳۷۳)، «جایگاه اهل بیت (ع) در جوامع اسلامی»، مجله مشکاة، بنیاد پژوهش های اسلامی آستان قدس رضوی، شماره ۴۳، صص ۴-۳۸.
۲۵. ولایتی، علی اکبر (۱۳۹۰)، بیداری اسلامی، تهران: بی نا.
۲۶. هیکل، محمد حسنین (۱۳۶۲)، ایران: روایتی که ناگفته ماند، ترجمه حمید احمدی، تهران: انتشارات الهام.
۲۷. ابن جوزی، سبط (۱۴۱۸ ق)، تذکرة الخواص، قم: منشورات الشریف الرضی.
۲۸. ابن حنبل، احمد (۱۴۰۳ ق)، فضائل الصحابه، بیروت: موسسه الرسالة.

۲۹. ابن حوقل، محمد (۱۹۳۸ م)، صورة الارض، بیروت: دارصادر.
۳۰. ابن عنبه، احمد بن علی (۱۳۸۰ ق)، عمدة الطالب فی أنساب آل أبي طالب، نجف: منشورات الشريف الرضي.
۳۱. ابن فارس، احمد (۱۳۹۹ ق)، معجم مقاییس اللغة، تحقیق: عبد السلام محمد هارون، بیروت: دار الفکر.
۳۲. ابن منظور، محمد بن مکرم (۱۴۱۴ ق)، لسان العرب، بیروت: دار صادر.
۳۳. ابوالفرج اصفهانی، (۱۳۸۵ ق)، مقاتل الطالبیین، قم: مؤسسه دارالکتاب.
۳۴. امین، حسن (۱۳۹۵ ق)، دائره المعارف الاسلامیه الشیعیه، بیروت: دارالتعارف للمطبوعات.
۳۵. الامین، محسن (۱۳۸۰ ق)، خطط جبل عامل، تحقیق حسن الامین، بیروت: الانصاف.
۳۶. بلاذری، احمد بن یحیی (۱۴۱۷ ق)، انساب الاشراف، تحقیق سهیل زکار، بیروت: دارالفکر.
۳۷. حسینی اشکوری، سید صادق (۱۴۱۹ ق)، القاب السّاده، قم: مجمع الذخائر الاسلامیه.
۳۸. حسین حوثی (۲۰۰۱)، دروس من هدی القرآن، یوم القدس العالمی، یمن: بی نا.
۳۹. حقی، اسماعیل جارشلی (۱۴۲۴ ق)، اشراف مکة المکرمه و امرائها فی العهد العثماني، به کوشش خلیل علی مراد، بیروت: الدار العربیة للموسوعات.
۴۰. خافی خان نظام الملکی، محمد هاشم ۱۹۲۵ م، منتخب اللباب، به کوشش ولزلی هیگ، کلکته، بی نا.
۴۱. خرگوشی، ابوسعید (۱۳۶۱)، شرف النبی، تهران: نشر بابک.
۴۲. راغب اصفهانی، حسین بن محمد (۱۴۱۲ ق)، مفردات ألفاظ القرآن، بیروت: دار الشامیه.
۴۳. رجایی، سید مهدی (۱۳۸۵)، المعقبون من آل ابی طالب، قم: موسسه عاشورا.
۴۴. روضاتی، سید محمد علی (۱۳۳۵)، جامع الأنساب، اصفهان: چاپخانه جاوید.
۴۵. زمخشری، محمود (۱۴۰۷ ق)، الکشاف عن حقائق غوامض التنزیل، بیروت: دارالکتاب العربی.
۴۶. سالمی، عبد السلام بن أحمد (۱۴۳۳ ق)، الجماعات الإسلامیه فی الیمن، دارالکتب صنعاء.
۴۷. سبزواری، ملأ هادی (۱۳۸۳)، اسرار الحکم، قم: مطبوعات دینی.
۴۸. سلطانی، مصطفی (۱۳۹۰)، تاریخ و عقاید زیدیه، قم: انتشارات ادیان.

٤٩. شخص، سيد هاشم محمد (١٤٢٨ ق)، رائد المنبر التقى السيد محمد الشخص، قم: مؤسسة الكوثر للمعارف الإسلامية.
٥٠. شهاب محمد، اسد (١٤٢٦ ق)، الشيعة فى اندونيسيا، جاكارتا: مؤسسة الثقافة.
٥١. صدوق، محمد بن على (١٤٠٤ ق)، عيون اخبار الرضا، بيروت: مؤسسة الاعلمى للمطبوعات.
٥٢. طباطبايى يزدي، سيد محمد كاظم (١٤٢٠ ق)، عروة الوثقى، قم: مؤسسة النشر الإسلامى.
٥٣. طباطبايى، سيد محمد حسين (١٣٧٥)، الميزان، قم: انتشارات اسماعيليان.
٥٤. طوسى، محمّد بن الحسن (١٤١٤ ق)، الأمالى، بيروت: دار الثقافة.
٥٥. علوى، حسين، (بى تا)، الشيعة و الدولة القومية فى العراق: ١٩١٤-١٩٩٠، قم: دارالمجتبى.
٥٦. عياشى، محمد بن مسعود (بى تا)، تفسير عياشى، تهران: المكتبة العلمية الإسلامية.
٥٧. فيروزآبادى، مجد الدين (١٤٢٦ ق)، قاموس المحيط، بيروت: مؤسسة الرسالة للطباعة والنشر والتوزيع.
٥٨. فيومى، احمد بن محمد (١٤١٤ ق)، مصباح المنير، قم: دارالهجرة.
٥٩. قمى، حسن بن محمد (١٣٨٥)، تاريخ قم، قم: كتابخانه آيت الله العظمى مرعشى نجفى گنجينه مخطوطات اسلامى.
٦٠. قندوزى، سليمان بن ابراهيم (١٣٨٥)، ينايع المودة لذو القربى، قم: انتشارات اسوه.
٦١. كحالة، عمر رضا (١٤١٤ ق)، معجم قبائل العرب القديمة والحديثة، بيروت: مؤسسة الرسالة.
٦٢. مجلسى، محمد باقر (١٤٠٣ ق)، بحار الأنوار، بيروت: مؤسسة الوفاء.
٦٣. مستنبت، سيد احمد (١٣٨٥)، القطره، قم: نشر الماس.
٦٤. نورى، ميرزا حسين (١٤٢٥ ق)، مستدرک الوسائل، قم: مؤسسة آل البيت (ع).
٦٥. واحدى نيشابورى، على بن احمد (١٤١١ ق)، اسباب نزول القرآن، بيروت: دارالكتب العلمية.
66. Jacobsen, Frode F, 2009, Hadrami Arabs in Present-day, Indonesia, An Indonesia-Oriented group whit an Arab signature, London: Routledge Contemporary Southeast Asia Series.
67. www.ganaislamika.com/melacak-asal-usul-habib-di-indonesia-1-siapakah-habib/#_ftn1.

68. www.irna.ir/news/83209524.
69. <http://solale.ir/fa/>شاخه‌های اصلی سادات در ایران
70. https://farsi.khamenei.ir/others-article?id=24715#_ftn78.